

Tematické okruhy k magisterské závěrečné zkoušce pro obor Učitelství ruského jazyka a literatury pro střední školy

(aktualizováno 23. dubna 2017)

A) PÍSEMNÁ ČÁST

1. Překlad textu z češtiny do ruštiny (bez použití slovníku) v celkovém rozsahu cca 0,5 NS, tj. cca 1000 znaků – 60 min.
2. Esej na vybrané téma (cca 1 NS, tj. cca 1800–2000 znaků; možnost použít slovník) – 90 min.

B) ÚSTNÍ ČÁST – HLAVNÍ TEMATICKÉ OKRUHY

1. Ruský jazyk a širší slavistický kontext

1. Základní odborná a učební literatura oboru, přehled dějin ruské jazykovědy.
2. Přehled o základních pojmech, kategoriích a problémech ruské jazykovědy ze synchronního i diachronního hlediska na všech úrovních jazyka.
3. Obecně slovanské kořeny ruského jazyka, místo ruštiny mezi ostatními slovanskými jazyky, základní etapy historického vývoje ruštiny.

2. Ruská literatura, literárněvědná rusistika a jejich mezinárodní souvislosti v srovnávací perspektivě

1. Přehled o počátcích a dalším vývoji ruské literatury, a to i ve spojitosti s vývojem ukrajinské a běloruské literatury a dalších slovanských a evropských literatur. Ruská literatura 18. století a její vývoj na pozadí evropského literárního vývoje.
2. Znalost vývoje ruské literatury – žánry, osobnosti, směry v 19. a 20. století až do počátku 21. století ve východoslovanském, slovanském, evropském a světovém kontextu.
3. Ruská literární kritika v kontextu evropské literární kritiky, její významní představitelé. Hlavní směry v ruské literární teorii ve světových metodologických souvislostech.
4. Znalost sekundární literatury (přehledy, monografie, učebnice); významní ruští, čeští, slovenští a další literárněvědní rusisté.
5. Místo ruské literatury v českém kulturním prostředí na evropském pozadí; čeští překladatelé ruské krásné literatury a přehled o vývoji překladů z ruské literatury.

Seznam četby obsahující všechny bibliografické informace.

3. Rusko a jeho areál

1. Základní etapy historického vývoje Ruska, vznik ruského státu a jeho vývoj v evropských souvislostech. Nejvýznamnější milníky vývoje Ruska v 18.–21. století ve světovém kontextu. Ruský stát a náboženství na evropském pozadí. Vliv Ruska na historický vývoj v Evropě především v 19. a 20. století.
2. Politický vývoj v Rusku ve 20. a na počátku 21. století a jeho mezinárodní spojitosti. Vztahy Ruska k Ukrajině, Bělorusku a dalším areálům. Vývoj česko-ruských vztahů v průběhu 20. a na počátku 21. století, významné události těchto vztahů.
3. Ruská kultura a umění, zejména se zřetelem k jejich vývoji v 19.–21. století, ve světových souvislostech.
4. Rusko-české kulturní kontakty v evropském kontextu – charakteristika jednotlivých období, hlavní představitelé. Ruská menšina (emigrace) v českém geopolitickém prostoru a česká menšina v Rusku.

ВОПРОСЫ К ГОСУДАРСТВЕННОМУ ЭКЗАМЕНУ

Русский язык

1. Основные представители русского языкознания, их главные произведения.
2. Русская графика и орфография, ее развитие и современное состояние.
3. Звуковой план русского языка и его современное состояние с точки зрения дивергентного развития славянских, в частности восточнославянских языков.
4. Общее сопоставление словарного состава русского и чешского языков. (неодинаковая степень аналитизма и синтетизма, доля заимствований и их источники, проблемы семантической эквивалентности).
5. Стилиевое расслоение русского языка с диахронической и синхронической точек зрения, функционально-стилевая характеристика современного русского языка, проблематика смешивания стилей в современных русских текстах.
6. Основные понятия, категории и проблемы лексической стилистики.
7. Общие тенденции и закономерности развития морфологической системы русского языка.
8. Основные понятия, категории и проблемы исторического развития именной системы русского языка.
9. Система спряжения русского глагола с диахронической точки зрения: применяемые подходы в прошлом и современности.
10. Соотношение категории вида и категории времени на протяжении исторического развития от праславянского языка по современное состояние русского языка.

Главные отличительные черты в сопоставлении с древнерусским языком в области глагольного наклонения.

11. Развитие неизменяемых частей речи в русском языке.
12. Общая синтаксическая характеристика современного русского языка в сопоставлении с древнерусскими языками.
13. Типичные для русского языка конструкции предложения — их развитие (предложения с нулевой связкой, инфинитивные односоставные предложения, безличные предложения).
14. Модальность предложения в древнерусском языке. Выражение косвенной речи в прошлом и в современности.
15. Десемантизация конструкций с простыми падежами и их замена падежами с предлогами на протяжении исторического развития русского языка.
16. Проблематика периодизации истории русского языка; взгляды на происхождение раннедревнерусского литературного языка.
17. Киевская Русь, возникновение письменности, самые древние письменные памятники.
18. Русский язык XIX–XVIII веков, образование трех восточнославянских национальностей. Т. наз. второе южнославянское влияние.
19. Создание русского национального языка и его развитие от Ломоносова, через Карамзина, Пушкина и классиков XIX века до современности.
20. Диалектное расчленение русского языка.

Русистика в контексте славистики

1. Славянские языки и их членение.
2. Русский язык и его место среди славянских языков.
3. Возникновение древнейшего славянского литературного языка.
4. Происхождение старославянского языка, начальные этапы его развития и его территориальная дифференциация.
5. Создание славянского письма и его развитие. Культурно-исторические корни, причины и обстоятельства его распространения и вариантности кириллицы у славянских (в частности восточнославянских) народов.
6. Старославянское литературное творчество в IX–X веках.
7. Значение старославянского и церковнославянского языка для создания новорусского языка.
8. Обзор основных периодов развития восточнославянских языков от праславянского языка до их современного состояния.

9. Основные отличительные фонетические признаки современного русского языка в сопоставлении с остальными славянскими (в частности западно- и южно-славянскими) языками.
10. Церковнославянские структурно-семантические элементы в современном русском языке, их значение и функция.

Русская литература и ареал России

1. Ключевые этапы развития русской литературы
2. Русское стихосложение и жанры русской поэзии на фоне развития славянской поэзии
3. Литературные жанры в русской литературе в славянском, европейском и мировом контексте
4. Поэтика русской прозы в связи с развитием мировой литературы
5. Русский роман на фоне славянского, европейского и мирового романа
6. Русская драма и русский театр в развитии мирового театра
7. Литературные направления в русской и мировой литературе
8. Русский модернизм в сравнительном контексте других славянских литератур
9. Центры русской эмиграции в прошлом и настоящем
10. Русский литературный андерграунд и его международный контекст
11. Русская литература среди других видов искусства в международном контексте
12. Русская литература, русское общество и политика
13. Русская литература и религия
14. Русская литература и философия
15. Мы и они: русская литература в чешской среде
16. Русское литературоведение — главные направления, методы, школы, концепции и личности, литературоведческие журналы
17. Русская литературная критика и русские литературные журналы
18. Русское общество, развитие российской политической системы, политические партии
19. Ареал России с диахронной и синхронной точек зрения
20. Международная роль и значение России вчера и сегодня

Рекомендуемая литература

Русский язык

- AVANESOV, R. I.: *Istoričeskaja grammatika i leksikologija russkogo jazyka*. Moskva, „Progress“, 1968.
- BAUER, J. – MRÁZEK, R. – ŽAŽA, S.: *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy II. Skladba*. SPN, Praha 1960¹, 1979³.
- BEREZIN, F. M.: *Istorija russkogo jazykoznanija*. Moskva, „Vysšaja škola“, 1979.
- BERNŠTEJN, S. B.: *Očerky sravnitel'noj grammatiki slavjanskich jazykov*. Moskva, AN SSSR, 1961.
- ČERNÝ, J.: *Dějiny lingvistiky*. Votobia, Olomouc 1996.
- DOLEŽELOVÁ, E.: *Lekcii po morfologii russkogo jazyka*. Masarykova univerzita, Brno 2006.
- DURNOVO, N. N.: *Vvedenije v istoriju russkogo jazyka*. Moskva, „Progress“, 1969².
- FILIN, F. P.: *Proischoždenije russkogo, ukrainskogo i beloruskogo jazykov*. Leningrad, AN SSSR, 1972.
- FLÍDROVÁ, H. – ŽAŽA, S.: *Sintaksis russkogo jazyka v sopostavlenii s češským*. Univerzita Palackého, Olomouc 2005.
- GOLUB, I. B.: *Russkij jazyk i kul'tura reči*. Moskva, „Logos“, 2001.
- GORŠKOV, A. I.: *Istorija russkogo literaturnogo jazyka*. Moskva, „Prosvščeniye“, 1965.
- HAVRÁNEK, B. (red.): *Příruční mluvnice ruštiny pro Čechy I. Hláskosloví a tvarosloví*. SPN, Praha 1960¹, 1976³.
- HORÁLEK, K.: *Úvod do studia slovanských jazyků*. ČSAV, Praha 1955¹, 1962².
- IVANOV, V. V.: *Istoričeskaja grammatika russkogo jazyka*. Moskva, „Prosveščeniye“, 1964¹, 1983².
- KOŽIN, A. N.: *Istorija russkogo literaturnogo jazyka (Kijevskaja Rus')*. Moskva, „Russkij jazyk“, 1972.
- KOŽIN, A. N.: *Literaturnyj jazyk Moskovskoj Rusi*. Moskva „Russkij jazyk“, 1984.
- KUBÍK, M. – FORMANOVSKAJA, N. I.: *Osnovy jazykoznanija dlja rusistov*. SPN, Praha 1985.
- KUBÍK, M. – KONDRAŠOV, N. A.: *Russkij jazyk glazami lingvista-slavista*. SPN, Praha 1977.
- KURZ, J.: *Učebnice jazyka staroslověnského*. SPN, Praha 1969.
- KUZNECOV, P. S.: *Russkaja dialektologija*. Moskva, „Prosveščeniye“, 1960.
- LAMPRECHT, A.: *Pozdní praslovanština a její vývoj na východoslovanském území*. In: Československé přednášky pro VII. mezinárodní sjezd slavistů. ČSAV, Praha 1973.
- LAMPRECHT, A.: *Praslovanština*. Univerzita J. Ev. Purkyně, Brno 1987.
- LAMPRECHT, A.: *Teze k fonologickému vývoji praruštiny*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity A 16 (1968), 59-73.
- MEŠČERSKIJ, N. A. (red.): *Russkaja dialektologija*. Moskva, „Vysšaja škola“, 1972.
- MRÁZEK, R. – POPOVA, G. V.: *Historický vývoj ruštiny*. SPN, Praha 1982¹, 1988³.
- MRHAČOVÁ, E.: *Vývoj ruského jazyka*. Pedagogická fakulta v Ostravě, Ostrava 1981.
- ROZENTAL', D. E. – TELENKOVA, M. A.: *Praktičeskaja stilistika russkogo jazyka*. Moskva, „Russkij jazyk“, 1976.

- STECENKO, A. N.: *Istoričeskij sintaksis russkogo jazyka*. Moskva, „Vysšaja škola“, 1977.
- SVINCOVA, I. Ju.: *Kul'tura russkoj reči i praktičeskaja stilistika russkogo jazyka*. Gaudeamus, Hradec Králové 2004.
- ŠKLJAREVSKIJ, G. I.: *Istorija russkogo literaturnogo jazyka (sovetskij period)*. Char'kov, „Vyšča škola“, 1973.
- ŠVEDOVA, N. Ju. (red.): *Russkaja grammatika I–II*. Moskva, „Nauka“, 1980.
- ŠVEDOVA, N. Ju. – LOPATIN, V. V. (red.): *Russkaja grammatika*. Izd. 2-je, ispravlennoje. Moskva, „Russkij jazyk“, 1990.
- TRÖSTEROVÁ, Z.: *Církevní slovanština jako spisovný jazyk areálu Slavica Orthodoxa – centra církevněslovanské kultury v průběhu staletí*. Univerzita J. Ev. Purkyně, Ústí nad Labem 1994.
- VALGINA, N. S. – ROZENTAL', D. E. – FOMINA, M. I.: *Sovremennyj russkij jazyk*. Moskva, „Logos“, 2001.
- VEČERKA, R.: *Staroslověnština*. SPN, Praha 1984.
- VEČERKA, R.: *Základy slavistiky a rusistiky*, Univerzita J. Ev. Purkyně, Brno 1980.
- VEČERKA, R.: *Základy slovanské filologie a staroslověnština*. SPN, Praha 1966.
- ŽAŽA, S. (red.): *Morfologie ruštiny I-II*. Masarykova univerzita, Brno 1996-1997.

Русская литература:

- Ajchenval'd, J. I.: *Siluety russkich pisatelej*. Moskva 1998.
- Baršt, K. A.: *Ruskoje literaturovedenije XX veka*. Sankt-Peterburg 1997.
- Binová, G.: *Tvorčeskaja evoljucija V. Šukšina*. Brno 1988.
- Bočarov, S. G.: *Sjužety russkoj literatury*. Moskva 1999.
- Bugrov, B. S.: *Russkaja literatura XIX–XX vekov*. Moskva 1998.
- Buslakova, T. P.: *Russkaja literatura XX veka*. Moskva 1999.
- Červeňák, A.: *Tajomstvo Dostojevského*. Nitra 1991.
- Dohnal, J.: *Povídková tvorba Leonida Andrejeva*. Brno 1997.
- Drozda, M.: *Narativní masky ruské literatury*. Praha 1990.
- Emigracja i tamizdat. Skice o współczesnej prozie rosyjskiej*. Red. Lucjan Suchanek. Kraków 1993.
- Historia literatury rosyjskiej XX wieku*. Red. A. Drawiczka. Warszawa 1997.
- Honzík, J.: *Dvě století ruské literatury*. Praha 2000.
- Idee w Rosji*. Leksykon rosyjsko-polsko-angielski pod redakcją Andrzeja de Lazari. Warszawa – Łódź 1999–2000.
- Jehlička, M.: *Ruská literatura 19. století (od konce 18. století do začátku 20. století)*. Praha 1993.
- Kasack, W.: *Slovník ruské literatury 20. století*. Praha 2000.
- Klimowicz, T.: *Przewodnik po współczesnej literaturze rosyjskiej i jej okolicach (1917–1996)*.

- Kolo inspirace. *Ruská básnická moderna – počátky poezie sovětské – výběr dobové grafiky*. Praha 1967.
- Kovačičová, O.: *Kontexty ruskej literatúry. Aspekty tradície v ruskej literatúre 11. – 20. storočia*. Bratislava 1999.
- Kšicová, D.: *Ruská literatura 19. začátku 20. století v českých překladech*. Praha 1988.
- Kšicová, D.: *Ruská poezie v interpretaci Františka Táborského*. Brno 1979.
- Kšicová, D.: *Secese. Slovo a tvar*. Brno 1998.
- Kšicová, D. (ed.): *Východoslovanské literatury v českém prostředí do vzniku ČSR*. Brno 1997.
- Kšicová, D. – Klein, P.: *Drama ruského symbolismu*. Brno 2000.
- Lauer, R.: *Geschichte der russischen Literatur. Von 1700 bis zur Gegenwart*. München 2000.
- Lazari, A. de (ed.): *Mentalność rosyjska. Słownik* (1995, angl. verze The Russian Mentality, 1995).
- Lichačev, D. S.: *Istoričeskaja poetika ruskoj literatury*. Sankt-Peterburg 1997.
- Lotman, J.: *O ruskoj literature*. Sankt-Peterburg 1997.
- Martínek, K.: *Prameny ruské divadelní moderny*. Praha 1966.
- Mathauser, Z.: *Báseň na dosah Eidosu: Ke stopám fenomenologie v ruské literatuře a literární vědě*. UK, Praha 2005.
- Mathauser, Z.: *Nepopulární studie. Z dějin ruské avantgardy*. Praha 1969.
- Mathauserová, S.: *Cestami staletí. Systémové vztahy v dějinách ruské literatury*. Praha 1986.
- Nefagina, G.: *Ruskaja proza vtoroj poloviny 80-ch – načala 90-ch godov XX veka*. Minsk 1998.
- Pechal, Z.: *Hra v románu Vladimíra Nabokova*. Olomouc 1999.
- Porter, R.: *Russia's Alternative Prose*. Oxford, Providence 1994.
- Pospíšil, I.: *Fenomén šílenství v ruské literatuře 19. a 20. století*. Brno 1995.
- Pospíšil, I.: *Spálená křídla. Malý průvodce po české recepci ruské prózy 70. a 90. let 20. století*. Brno 1998.
- Putna, M.C.: *Rusko mimo Rusko I*. Brno 1993.
- Putna, M.C., Zadražilová, M.: *Rusko mimo Rusko II*. Brno 1994.
- Richterek, O.: *Dialog kultur v uměleckém překladu*. Hradec Králové 1999.
- Rukoväť ruskej poézie*. Zostavila Oľga Kovačičová. Bratislava 2000.
- Russkije pisateli 20 veka. Biografičeskij slovar'*. Moskva 2001.
- Skoropanova, I.: *Ruskaja postmodernistskaja literatura*. Moskva 1999. 2001.
- Slovník ruských, ukrajinských a běloruských spisovatelů* (ed. I. Pospíšil). LIBRI, Praha 2001.
- Zadražil, L. (ed.): *Východoevropská moderna a její evropský kontext I*. Praha 1999.
- Zadražilová, M.: *Ruská literatura přelomu 19. a 20. století*. Praha 1995.

Ареал России:

Areál – sociální vědy – filologie. Ed. Ivo Pospíšil. Kabinet integrované žánrové typologie, Ústav slavistiky, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2002.

Holzer, J.: *Politické strany Ruska. Hledání identity*, Brno, CDK – Politologická řada, svazek č. 18, 2004.

Holzer, J.: *Politický systém Ruska. Hledání státu*, Brno, CDK – Politologická řada, svazek č. 14, 2001.

Integrovaná žánrová typologie (Komparativní genologie). Projekt – metodologie – terminologie – struktura oboru – studie. Hlavní autoři: Ivo Pospíšil – Jiří Gazda – Jan Holzer. Editor: Ivo Pospíšil. Masarykova univerzita, Brno 1999.

Pospíšil, I.: *Novodobé koncepce slavistiky a rus(k)ologie z Krakova a problém typologie textů.* Slavica litteraria, X 8, 2005, s. 131-134.

Pospíšil, Ivo: *Kulturní dialog a areálová studia (několik poznámek o spojitosti pojmů).* In: Dialog kultur III. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie. Ústí nad Orlicí 2005, s. 17-24.

Pospíšil, I.: *Slavistika na křižovatce.* Brno 2003.

Švankmajer, M. – Veber, V. – Sládek, Z. – Moulis, V.: *Dějiny Ruska.* Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1995.